

Co přinese zveřejňování smluv

Od **1. července 2016** začíná v **jednoročním testovacím období** platit **zákon o registru smluv** - jeden z **nejzajímavějších inovativních prvků v české státní správě** za posledních několik let, který nedávno podnikatelé [zvolili](#) za **Zákon roku 2015**.

Každá smlouva uzavřená mezi firmou Baťa a městem Zlín, ať je na náklady firmy Baťa vytištěna a v dostatečném množství zveřejněna, aby se k ní mohl každý vyjádřit.

Tomáš Baťa, první propagátor zveřejňování smluv

Stát a jeho úřady, kraje, obce s rozšířenou působností, státem, krajem a obcemi vlastněné firmy, veřejné vysoké školy mají od toho dne zveřejňovat všechny své smlouvy nad 50 tisíc korun. Smlouvy **bude zveřejňovat přes 13 500 subjektů**. Odhadujeme, že ročně mohou být zveřejněny statisíce smluv.

Zveřejňování bude zatím probíhat **jeden rok v testovacím období**, nebudou uplatňovány sankce za nezveřejnění smlouvy, bude fakticky dobrovolné.

Zavádění služeb e-Governmentu je v České republice dlouhodobě problémem. ČR je [na předposledním, 27. místě ze všech členských zemí EU](#), neustále klesá, je daleko za Estonskem, které je v této oblasti lídrem, za námi už je jen Rumunsko. Zveřejňování smluv státu je jednou z velkých příležitostí, jak se v tomto ohledu posunout o dost dál.

Zde si můžete projít [celý příběh zákona o registru smluv](#).

ZVEŘEJŇOVÁNÍ SMLUV umožní i KONTROLU VEŘEJNÝCH PENĚZ, na které zatím nikdo neviděl.

Ročně by měly být zviditelněny smlouvy, které dosud nebyly zveřejňovány, v objemu více než **325 miliard korun**.

Zveřejňování smluv zalepuje dosud děravou veřejnou kontrolu všech veřejných zakázek a investic v řádu stovek miliard.

V ČR se každoročně zadají **veřejné zakázky v objemu 550 miliard korun**. Z dat [sdružení EconLab](#) lze odhadovat, že na profilech zadavatelů uveřejněné a dohledatelné **smlouvy pouze k zakázkám o objemu 40-50 procent této částky**. Většina zakázek zveřejněna není - buď podléhá výjimkám (sektoroví zadavatelé, zakázky malého rozsahu do 500 000 korun) a nebo není řádně zveřejněna. Profilů zadavatelů zakázek je více než 10 000 a stát proto uveřejňovací povinnost nemůže efektivně kontrolovat. Pro zveřejnění takových smluv také dosud neexistuje účinná sankce. Zákon o registru smluv zavádí sankci jednoduchou a automatickou – nezveřejněná smlouva je neplatná.

Povinnost automatického zveřejňování smluv státu je v našem právním řádu novinkou. Proto jsme pro vás připravili souhrn toho nejdůležitějšího, co byste o ní měli vědět.

Co bude zveřejňováno?

Každý, kdo nahlédne do registru smluv, v něm uvidí:

- s kým stát nebo obec uzavírá smlouvu,
- co je jejím předmětem,
- jaké jsou smluvní podmínky,
- text smlouvy,
- kolik se z veřejných peněz zaplatí

Registr smluv umožňuje přístup skrze aplikace třetích stran, tedy je možné vytvořit uživatelsky příjemný přístup jako na Slovensku:

<http://otvorenezmluvy.sk/>

Pro koho může být zveřejňování smluv užitečné?

- **Pracovníky samospráv, zastupitele** – úřady samospráv a další veřejné instituce budou mít v případě zveřejňování smluv snadno dostupné všechny smlouvy na jednom místě v elektronické podobě, což je dosud výjimkou. Nebude třeba složitě vyhledávat dokumenty a přenášet je mezi jednotlivými částmi úřadu v šanonech. Stejně tak se zastupitelé snadno dostanou k podkladům pro jednání.
- **Podnikatele**, kteří se chtějí ucházet o veřejné zakázky - ti mohou v registru smluv nacházet smlouvy, které byly uzavírány v rámci předchozích veřejných zakázek, nebo zakázek podobného typu. Velká část z nich dosud není zveřejňovaná - viz úvod.
- **Politiky** odpovědné za správu obecního nebo státního majetku - ti budou lépe informováni o tom, jak je nakládáno s veřejnými penězi, které spravují. Nemusí se tak obávat toho, že je překvapí nečekané zveřejnění smlouvy, u které nechtěli, aby ji veřejnost viděla.
- **NKÚ a jiné kontrolní orgány** - ti se snadno dostanou ke smlouvám, jejichž kopie nebo elektronické verze by jinak museli vyžadovat na obci nebo firmě.
- **Ekonomy, výzkumníky**, které zajímají data o fungování veřejné správy. Nebudou muset žádat o vydání smlouvy na základě zákona o svobodném přístupu k informacím a čekat na její dodání, snadno se k ní dosta-

nou v registru smluv. Jejich studie naopak pomohou vytvářet lepší veřejné politiky.

- **Novináře** – ti budou moci mnohem jednodušeji sledovat nakládání s veřejnými prostředky a nebudou muset žádat o vydání některých smluv a čekat na něj (zájem o práci slovenských novinářů s tamním registrem [potvrдила](#) i studie Transparency International SK i několik [kauz](#) před letošními parlamentními volbami, které byly otevřeny právě na základě údajů z registru).

Zveřejňování smluv usnadňuje práci zastupitele. Můžu hledat smlouvy a číst v nich, aniž bych musel být na úřadě a obesílat jednotlivé odbory.

Jaromír Baxa, zastupitel, Liberec

Proč byl přijat zákon o registru smluv?

V bezplatném elektronickém registru budou všem dostupné výše uvedené smlouvy. Zájemci o informace tak již nebudou muset podávat žádost o informace podle zákona o svobodném přístupu k informacím. Z řady případů přitom máme zkušenost, úřady v ČR i leckteré státní podniky [povinnost poskytovat informace ignorují](#). Získat některou smlouvu může trvat i několik let a soudních řízení. Odborníci i veřejnost získají možnost kontrolovat výdaje státu a samospráv a hlídat šetrné nakládání s veřejnými prostředky.

Digitalizace veřejné správy zvyšuje její transparentnost. Řečeno jinak, kvalitně provedené zakázky omezují prostor pro korupci v příštích zakázkách, což se kleptomaniům nelíbí. Táhlý boj o registr veřejných smluv, který podmiňuje jejich platnost zveřejněním na internetu, jasně ukázal, že si nechtějí nechat omezit oblast působnosti.

ekonom Zdeněk Kudrna, University of Vienna

Přečtěte si: [Infolist Rekonstrukce státu k zákonu](#)

Na které smlouvy se vztahuje povinnost uveřejnění?

Zákon přesně vymezuje smlouvy, které podléhají uveřejnění:

- alespoň jednou ze stran smlouvy je veřejná instituce z přesně vymezených v § 2 odst. 1 zákona o registru smluv např. stát, státní podnik, obec, kraj, státní/krajská/obecní firma, státní příspěvková organizace, zdravotní pojišťovna, atd.,
- druhou smluvní stranou (smluvní protistranou) musí být právnická osoba nebo podnikající fyzická osoba (pokud je smluvní stranou nepodnikající fyzická osoba, smlouva se neuveřejní. S jedinou výjimkou - pokud by bylo převáděno vlastnické právo k nemovitosti, kterou vlastní veřejná instituce s povinností zveřejňovat smlouvy, do vlastnictví nepodnikající fyzické osoby),
- hodnota předmětu smlouvy musí být vyšší než 50 000 Kč bez DPH a smlouva nespadá pod zákonem stanovené výjimky.

Mít smlouvy jen tištěné v šanonech a archivech, špatně dostupné a nezalohované, to by byl přístup minulého tisíciletí.

Filip Kořínek, starosta Černošic

Zákon již dnes obsahuje řadu výjimek z povinnosti zveřejňovat smlouvy. Ty jdou do konce nad rámec těch, které obsahuje zákon o svobodném přístupu k informacím. Ve smlouvách tak nemá být zveřejňováno například obchodní tajemství (to je přesně definováno zákonem), citlivé osobní údaje nebo utajované informace. Další výjimky jsou pro případy, kdy jde o ohrožení života či obecnou krizi (takové smlouvy jsou účinné nezávisle na svém uveřejnění a pokud nejsou zveřejněny, nejsou neplatné). Výjimku pro zveřejňování mají i všechny malé obce.

Jak dojde k uveřejnění smlouvy?

Vložit smlouvu do registru může kterákoliv smluvní strana (buď přímo datovou schránkou, nebo přes formulář na Portálu veřejné správy - zde stačí mít připojení k internetu a své přístupové údaje k datové schránce, ze které budete formulář odesílat). Která strana smlouvu zveřejní, záleží na jejich dohodě. Smlouva musí být zveřejněna ve strojově čitelném formátu, který umožní fulltextové vyhledávání – tedy ne scan.

Do registru je třeba nejprve vložit čtyři následující údaje (tzv. metadata):

- rámcově vymezený předmět smlouvy
- informace o smluvním partnerovi (alespoň v rozsahu základních osobních údajů)
- datum vystavení smlouvy
- cenu (resp. hodnotu předmětu plnění smlouvy, pokud ji lze určit)

Poté je třeba přidat textovou (wordovou) verzi smlouvy bez razítek a podpisů (tj. ne scan) a bez citlivých údajů. Celé zveřejnění může být hotové za minutu. Města, která to v současnosti provádí, udávají celý proces na 5 až 15 minut včetně ochrany citlivých údajů.

Co se stane, když se smlouva neuveřejní?

Do 1.7.2017 je zákon bez sankce, tedy v zveřejňování je v podstatě dobrovolné.

Aby nemusela být zřizována kontrola, zaměstnávány úřady či soudy, platí od 1.7.2017, že nezveřejněná smlouva není účinná a po 3 měsících je považována za zrušenou od počátku (tj. absolutně neplatnou).

Řádně uzavřená smlouva nabývá účinnosti nejdříve dnem uveřejnění v registru smluv. Pokud by byla smlouva plněna dříve, než by byla uveřejněna v registru smluv, nebo pokud by smlouva nebyla uveřejněna ani po třech měsících ode dne svého uzavření, došlo by v obou případech k bezdůvodnému obohacení a smluvní strany by si musely navzájem vrátit již poskytnutá plnění, případně jejich finanční ekvivalent.

Zároveň je důležité uvádět, že **sankce neplatnosti smlouvy bude účinná až 1. 7. 2017**. Zveřejňování smluv bude tedy probíhat po dobu **jednoho roku v testovacím období**, během kterého nebudou uplatňovány sankce za nezveřejnění smluv. Odklad vytváří prostor pro vyzkoušení a zajištění správné praxe.

Co dělat, najdete-li v registru nesrovnalosti?

Pokud najdete v registru smluv nějaké nesrovnalosti, máte možnost upozornit na tento nedostatek smluvní strany anebo kontrolní či auditní orgány. V krajním případě může dojít až ke zneplatnění špatně zveřejněné smlouvy. Pokud například není zveřejněna cena smlouvy (např. u obchodních společností vlastněných obcí), můžete si zažádat o celou smlouvu na základě zákona o svobodném přístupu k informacím.

Co nevládní organizace registru smluv vytýkají?

Zákon o registru smluv nakonec obsahuje i několik míst, které kritizují některé neziskové organizace i odborníci. Zákon vyžaduje, aby byly všechny zveřejňované smlouvy uzavírány vždy v písemné formě. Z povinnosti zveřejňovat se ještě před schválením zákona vyvlékly některé instituce a státní firmy (např. ČEZ s ročním obrátem přes 80 miliard

korun nebo Poslanecká sněmovna, Senát, NKÚ či Kancelář prezidenta republiky). Za určitý nedostatek lze považovat, že zveřejňovány nemají být i faktury a objednávky, jak předpokládal původní návrh zákona. Ministerstvo vnitra také mělo zpoždění při přípravě metodiky a testovací verze portálu. Města a instituce tak uvádějí, že na přípravu pro zveřejňování neměly dostatek času i metodické podpory. Problémem je i to, že v zákoně není dostatečně výslovně řešené bankovní tajemství. To je v zákonech definováno tak široce, že smlouvy, jejichž druhou stranou je banka, nemusí být vůbec zveřejňovány. Pro vyřešení těchto nedostatků je možné využít právě zmiňovaného jednoročního testovacího období.

Co bude dál? Zákon může skončit dřív, než začal

Poslanci aktuálně jednají o dalších možných výjimkách z povinnosti zveřejňovat smlouvy. To by mohlo vést až k úplnému „vyprázdnění“ zákona.

K novele zákona, která navrhuje vyjmout národní podnik Budvar, se během projednávání ve výborech přidalo už přes 20 dalších návrhů na výjimky - od návrhu vyjmout všechny státní a městské firmy, přes zdravotnická zařízení, vysoké školy, až po Českou televizi či Český rozhlas. Na konci června bude ve sněmovně druhé čtení této novely, kde můžou poslanci předložit své další návrhy. Finální třetí čtení proběhne buď v polovině července nebo až v září.

Kdo už zveřejňuje

Města a instituce, které již zveřejňují smlouvy:

- Lesy ČR (zveřejňují smlouvy nad 300 000 Kč na své webové stránce, do konce roku začnou i nad 50 000 Kč na portálu veřejné správy)
- Brno a jeho městské firmy
- Liberecký kraj <http://www.kraj-lbc.cz/Liberecky-kraj-se-pripoji-k-novemu-systemu-zverejnovani-smluv-n361366.htm>
- Lanškroun <http://www.lanskroun.eu/lanskroun-zverejni-smlouvy-a-faktury-na-internetu/d-1013>
- Břeclav <http://breclav.eu/obcan-a-sprava/prvni-smlouvy-breclavi-uz-jsou-na-internetu>
- Vsetín <http://www.mestovsetin.cz/vsetinska-radnice-zverejnuje-smlouvy-na-internetu/d-518405>
- Řada obcí a měst sdružených například v koalici Starostové pro transparentnost

Transparentnost je naším cílem již od počátku volebního období. Zveřejňování smluv, objednávek či faktur je samozřejmostí, hospodaření kraje mohou lidé také sledovat prostřednictvím rozklikávacího rozpočtu, transparentního účtu, zveřejňovány jsou všechny podklady z jednání zastupitelstva i rady.

Martin Půta, hejtmán Libereckého kraje

Jak funguje registr smluv na [Slovensku](#)

Stát, kraje a obce, stejně jako jejich organizace a firmy musí zveřejňovat všechny své smlouvy. Podniky mohou utajit smlouvy, které se týkají jejich běžné obchodní činnosti (místo nich ale musí uveřejnit alespoň základní informace o takových smlouvách). Zřízení a provoz rejstříku za první čtyři roky Slováci stáli v přepočtu 667 tisíc korun. Každý další rok přijde údržba zhruba na 80 tisíc. Za první čtyři roky se v registru objevilo 1,78 milionu smluv. Alespoň jednou se do registru přihlásilo půl milionu Slováků. Od zavedení zákona se Slovensko posunulo v mezinárodním protikorupčním žebříčku o 12 míst a trojnásobně se zvýšil zájem firem o veřejné zakázky.

Odkazy

Encyklopedie zákona o registru smluv - Vše, co jste chtěli vědět o registru smluv – aktuální k březnu 2015
<http://www.nejnezakon.cz/>

ISVS.cz - Informace z oblasti Informačních systémů veřejné správy a eGovernmentu
<http://www.isvs.cz/>

CNZ.cz - Sdružení "Co po nás zbude" zabývající se otázkami dlouhodobého ukládání elektronických dokumentů
<http://www.cnz.cz/>